

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

علاج فوری (بُرء الساعه)

محمد بن زکریا رازی
۳۲۰-۴۰۰

ترجمہ
میرزا احمد تنکابنی
۱۹۰۰ء
دکتر بیگان عتیق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

براء الساعه

نویسنده:

رازی ، ابوبکر محمد بن زکریا

ناشر چاپی:

نسخه خطی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	برء الساعة
۸	مشخصات کتاب
۸	امقدمه از دکتر احمد حکیم باشی خوانساری
۱۱	باب اول در معالجه درد سر است
۱۱	باب دوم در علاج درد شقیقه است
۱۲	باب سوم در علاج صرع است
۱۲	باب چهارم در زکام و نزله است
۱۲	اشاره
۱۳	صفه ماء الشعیر خشخاشی این است
۱۳	صفت شربت بنفشه
۱۳	صفت شربت زوفا
۱۳	باب پنجم در درد چشم است
۱۳	اشاره
۱۳	و نفع می‌کند چشم را
۱۳	صفت برود رمان
۱۴	باب ششم در علاج درد دندان
۱۴	اشاره
۱۴	صفت معجونی که درد دندان را بنشانند
۱۴	باب هفتم در تدبیر کردن دندان است بدون کلبتین باسانی
۱۵	باب هشتم در بدبوئی دهان است
۱۵	باب نهم در حناق و ذبحه است
۱۵	باب دهم در چسپیدن زلو است بحلق

- ۱۵ ..... باب یازدهم در امراض گوش است
- ۱۵ ..... اشاره
- ۱۶ ..... صفت گرفتن روغن افسنتین
- ۱۶ ..... باب دوازدهم در رعاف یعنی خون آمدن از بینی است
- ۱۶ ..... باب سیزدهم در قولج لیلا ووسی
- ۱۷ ..... باب چهاردهم در علاج زحیر است
- ۱۷ ..... باب پانزدهم در علاج اسهال معدی است که آن را بعربی خلفه گویند
- ۱۷ ..... باب شانزدهم در خروج مقعده است
- ۱۸ ..... باب هفدهم در علاج بواسیر است
- ۱۸ ..... باب هجدهم در علاج نواصیر است
- ۱۹ ..... باب نوزدهم در علاج عرق النساء و وجع و رک است
- ۱۹ ..... باب بیستم در علاج جرب است
- ۱۹ ..... اشاره
- ۲۰ ..... صفت طلائی که فوراً جرب را خشک کند و درد و خارش و سوزش را ساکن کند خاصه جرب رطب را
- ۲۰ ..... باب بیست و یکم در خارش دست و پا و سایر اعضاء است
- ۲۰ ..... باب بیست و دویم در علاج سوختگی آتش است
- ۲۱ ..... باب بیست و سوم در علاج کسی است که او را بچوب یا غیر آن زده باشند یا اینکه از جائی افتاده باشد
- ۲۱ ..... باب بیست و چهارم در خستگی و تعبی که از ریاضت و و سواری و پیاده‌روی بهم رسد
- ۲۱ ..... باب بیست و پنجم در تدبیر حفظ کردن موی از سفید شدن است
- ۲۲ ..... باب بیست و ششم در تدبیر رفع و ستردن موی است بی‌نوره خاصه در بدنی که بسیار نازک بود و بیم آن باشد که از نوره زخم می‌شود
- ۲۲ ..... باب بیست و هفتم در کند بغل و در کند عرق است
- ۲۳ ..... باب بیست و هشتم در رفع لاغری مفرط است
- ۲۳ ..... باب بیست و نهم در بیان احتیاط کردن از زهرها و علاج کلی آنها است
- ۲۴ ..... باب سییم در علاج سمومات خاصه است

۲۴	..... اشاره
۲۶	..... علاج گزیدن سک دیوانه و گربه و شغال و گرک دیوانه
۲۷	..... لغات مشگله کتاب
۲۸	..... فهرست مندرجات کتاب برء الساعه
۳۰	..... درباره مرکز

برء الساعة

مشخصات کتاب

شماره بازیابی : ۳۹۷۷-۵

امانت : امانت داده می شود

شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۷۷/۶ع

سرشناسه : رازی، محمدبن زکریا، ۲۵۱ - ق ۳۱۳

عنوان و نام پدیدآور : برء الساعة [نسخه خطی] محمدزکریای رازی

وضعیت استنساخ : [قرن ۱۲ ق.]

آغاز ، انجام ، انجامه : آغاز نسخه: محمدبن زکریا المتطبب ترجمه برو الساعه. قال محمدبن زکریا الحمدلله كما هو اهله... اجمعین

قال ابوبکر ... اما بعد فانی کنت عند الوزير ابی القاسم بن عبدالله فجرى ... و سمیته برو الساعه (برگ ۲۵۴ ب) ...

انجام نسخه: و لاحول و لا قوه الا بالله العلی العظیم (برگ ۲۵۵ ر)

: معرفی کتاب: نسخه دیگر از برو الساعه در فهرست مرعشی ج. ۲ ص. ۲۶۲ شماره ۶۶۷/۴ و سه نسخه در کتابخانه ملی فهرست انوار

ج. ۳ ص. ۵۶ و ج. ۱۰ ص. ۲۸۱ و ۵۲۳ معرفی شده است با این فرق که نسخه ما به وزیر ابوالقاسم بن عبدالله پیشکش شده و نسخه

مرعشی به محمدبن ابی القاسم

مشخصات ظاهری : برگ: ۲۵۴ - ۲۵۵، سطر متفاوت، اندازه سطور متفاوت، قطع ۲۴X۱۴/۵

یادداشت مشخصات ظاهری : نوع کاغذ: اصفهانی نخودی

خط: نستعلیق

تزئینات جلد: جلد مقوا، رویه تیماج سبز تیره، به تازگی تجلید شده، آستر کاغذ نخودی

تزئینات متن: عنوانها و خط روی عنوان سنگرف است

مهرها و تملک و غیره: در برگ ۲۵۷ - ۲۵۹ بخشی از یک طب فارسی است: فصل ششم در ذکر بعضی نسخ (برگ ۲۵۷ ب) ...

فصل هشتم در یافتن نسخه ابوالبرکات (برگ ۲۵۸ ر)

فرسودگی، ناقص بودن صفحات: تمام دور صفحه‌ها را موربانه خورده است

توضیحات نسخه : نسخه بررسی شده .

منابع اثر، نمایه ها، چکیده ها : منابع دیده شده: فهرست مرعشی ج. ۲ ص. ۲۶۲ ش. ۶۶۷/۴. فهرست ملی ج. ۳ ص. ۵۶ و ج. ۱ ص.

۲۸۱ و ۵۲۳

صحافی شده با: : بیخ چینی / ارسطو. ۸۱۰۹۹۳

موضوع : پزشکی اسلامی

شماره بازیابی : ۴۴۷-۱۰۸۵

[مقدمه از دکتر احمد حکیم باشی خوانساری]

اسلام در طول مدت ۱۳۷۰ تا ۱۳۰۰ سال قبل با عبارات گوناگون و رسائی بیان فرموده‌اند که برای اطلاع و تصدیق گفته ما باید به آیات قرآن و فرموده‌های ائمه اطهار علیهم الصلواء و السلام که درباره اکل و شرب و حفظ بدن و خودداری از اسراف و تبذیر و

سمومات بیان شده مراجعه شود.

این مقدمه برای آن آوردم که شما تمام همت خود را مصروف دارید تا مریض نشوید و مواظبت کامل از برنامه زندگی خود بنمائید تا کوچکتر خراش و صدمه باعضای لطیف و ظریف و زیباییاتان از چشم و گوش و دندان گرفته تا کبد و کلیه و قلب و ریه و امعاء و احشاء و بالاخره بدنتان وارد نیاید و برای این منظور باید با توکل بخدا نکات زیر را در نظر گرفته و بکار بندید

۱- در خوردن و آشامیدن تأمل کنید و هرچه

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵

بدستتان آمد بدهان نبرید

از مصرف بعضی مواد که بدن را آماده مرض می کند خودداری کنید

دخانیات و مشروبات الکلی و غیره را استعمال نکنید ما با باده‌نوشان کاری نداریم ولی چون در این زمان مصرف توتون بی‌اندازه زیاد است و اغلب باین سم خطرناک عادت کرده‌اند می‌گوئیم کاری را که سیگار و قلیان و چقق با لب و دندان و حلق و مری و شش و قلب .... و ... و ... انسان می‌کند قدرت هیچ دشمن جانی نمی‌کند حالا خود دانید و سلامتی و صحت خود و دخانیات

۲- از خوردن غذاهائی که فایده برای تقویت بدن ندارد خودداری کنید. غذای مانده و میوه فاسد شده و غذائی که با مزاج شما سازگار نیست نخورید فقط بفکر پر کردن معده نباشید غذائی بخورید که نیرو بیاورد

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶

نه آنکه بیشتر موجب سستی و خستگی شود مثلاً یک تخم مرغ سالم با پنج مثقال کره تازه از یک خوراک آبگوشت یا ۸۰ مثقال گوشت کهنه کباب شده بهتر است تا چه رسد به خرما ترش شده یا شکنجه و شیردان و شش ۶ روز مانده یا پنیرهای فاسد که سالم آن هم پسندیده نیست و غیره و بعضی خوراکی‌های مردم

۳- از خوردن هر غذائی که شما را کسل و خسته کند خودداری کنید بشرط آنکه سستی و کسالت از غذا باشد نه از کار یا بیکاری یا زیادخوری و علل دیگر.

۴- پس از آنکه در انتخاب غذا نهایت دقت را معمول داشتید باید مواظب باشید که اسراف نکنید و هر قدر معده گنجایش دارد نخورید و چون اغلب مردم به اسراف در خوردن مبتلی می‌باشند نکات زیر را تذکر می‌دهیم بلکه از این عمل خطرناک جلوگیری کنند.

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷

الف- تا خوب گرسنه نشوید دست بغذا نبرید

ب- قبل از سیری دست از غذا بکشید

ج- آن قدر غذا بخورید که بعداً کسالت و خستگی عارض شما نشود

۵- از تداخل در غذا خودداری کنید

۶- غذای بسیار سرد و بسیار گرم نخورید و همچنین غذای سرد و گرم را باهم نخورید

۷- در هفته دوبار غذای رقیق زود هضم میل کنید

۸- با رعایت نکات بالا غذا را آهسته بخورید و خوب بجوید

۹- قبل از خواب مثانه را از ادرار خالی کنید- و نیز دستورات مختلفه زیر را بمرحله عمل درآورید

۱- در نظیف نگاه داشتن اعضاء خود جدیت کنید

۲- هفته چند بار یا لا اقل دوبار تمام بدن خود را

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۸

شست‌وشو دهید

۳- پس از صرف غذا و قبل از خواب و بعد از خواب دست و دهان و دندان خود را بشوئید

۴- قبل از خواب با مسواک و مواد طبی خوب مسواک نمائید

۵- از بردن سوزن در داخل دهان و دندان خود- داری کنید و با چوب نرم خلال نمائید

۶- با دندان اشیاء سخت را نشکنید

۷- موهای تمام بدن را بسترید و ناخن خود را کوتاه کنید

۸- موی سر و صورت را کوتاه کرده و پاکیزه نگاه دارید

۹- لباس و مسکن پاکیزه اختیار کنید

۱۰- فصل زمستان در منزل و بخصوص شب خود را گرم نگاهدارید و بطور ناگهان از هوای گرم داخل

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۹

هوای سرد نشوید

۱۱- از خواب معمولی شب (هشت ساعت) ندرزید و شب را زیاد بیدار نمائید

سعی کنید همیشه صبحها بین الطلوعین بیدار باشید و اگر هوا مناسب باشد در زیر آسمان بسر برید

با بکار بردن دستورات بالا یقین بدانید اغلب شما ان شاء الله سالم و تندرست خواهید بود اما اگر خدای نکرده بازهم بمرضی مبتلی شدید دستورات زیر را بکار بندید-

۱- اگر حس کردید خسته هستید و میل بغذا ندارید یا سر شما کمی درد می کند یک وعده غذا نخورید و بکار خود مشغول باشید

۲- در صورتی که بهبودی حاصل نشد یک مسهل ساده که با مزاج شما سازگار باشد میل کنید

۳- در صورت سرماخوردگی و گریپ ۲۴ ساعت

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۱۰

در هوای گرم استراحت کنید و حتی المقدور کوشش کنید خود را عرق بیندازید غذا در این مدت خیلی کم و از شیر و فرنی و

آش رقیق برنج با اسفناج یا جعفری و گشنیز وعده آخر هم کمی چلو ساده تجاوز نکنید

در این مدت از غذاهای دیر هضم ثقیل و ترشی و سرخکردنی پرهیزید که خیلی خطرناک است

۴- تا می توانید از بستری شدن و استعمال داروهای محرک و مخدر خودداری کنید و حتی المقدور از اثر غذا استفاده کنید

۵- پس از رعایت ۲۵ نکته بالا اگر بمرضی دچار شدید بکتاب برء الساعة مراجعه کنید و اگر مرض سخت شد خود را در اختیار

طیب بگذارید و اگر بازهم نتیجه نگرفتید دست توسل بدامان پرعنایت چهارده نور مقدس صلوات الله عليهم اجمعین بزنید و در

خاتمه این نکته را هم از نظر دور ندارید که

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۱۱

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ * گفته پروردگار است و امری بدیهی و محسوس امیدوارم با توفیق خدا و توجهات مخصوص اعلیحضرت

ولی عصر عجل الله تعالی فرجه و عمل بدستورات بالا صحت و سلامتی خود را تأمین و نگارنده را بدعای خیر یاد فرمائید. ۱ ر ۴

۱۳۳۳

دکتر احمد حکیم‌باشی خوانساری

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۱۲

بسم الله الرحمن الرحيم

باب اول در معالجه درد سر است

و آن بر سه قسم است یا در پیش روی می‌باشد یا در اواسط یا در عقب سر پس اگر در پیش سر باشد و بالای ابرو یقیناً از زیادتی خون خواهد بود و علامت زیادتی خون سرخی چشم و صورت و امتلائی عروق است علاجش این است که فصد رک قیفال از دست راست کنند بقدر پنجاه مثقال یا شصت مثقال خون بگیرند یا پنج شاخ حجامت کنند باذن الله تعالی درد سر فوراً ساکن می‌شود و تریاک خوب هم بوئیدن و قلیلی هم بر بینی و پیشانی و صدغین مالیدن بسیار نافع است یا اینکه ده دانه عناب دو مثقال تخم گشنیز شیره کشیده میل نمایند فوراً درد ساکت می‌شود و اگر در وسط سر باشد

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۱۳

و علامات صفرا هم باشد مثل زردی چشم و صورت و بیس دو لوله بینی لا محاله از حرارت و صفرا خواهد بود علاجش این است که پارچه از کتان با روغن گل سرخ آلوده کرده بموضع درد بیاورند فوراً درد را ساکت می‌کند ان شاء الله تعالی یا اینکه کف پاها را بروغن بنفشه بادام و نمک طلا نمایند دفعه درد ساکن می‌شود و بوئیدن گل نیلوفر نیز مفید است و بهتر آن است که غذای روز مغز خیار با سرکه کهنه انگوری باشد و غذای شب آب انار یا رب سیب یا آب غوره یا اینکه دو مثقال تخم گشنیز را در هشتاد مثقال آب غوره شیره کشیده بنوشند ان شاء الله تعالی همان ساعت درد را ساکت می‌کند و اکثر از اطباء متأخرین بر این معالجه اتفاق دارند و حقیر نیز مکرر این قسم معالجه

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۱۴

نموده و نفع کلی بخشیده و اگر در عقب سر باشد لا محاله بیشتر از زیادتی بلغم خواهد بود و علامت زیادتی بلغم بلادت حواس و ثقل و سنگینی سر و سفیدی پوست است.

علاجش قی کردن است با آب ترب و سکنجین و آب شبیت که نیم گرم کرده بنوشند تا قی بسیار بیاید که بزودی درد را ساکن کند ان شاء الله یا اینکه مربای هلیله کابلی یا مربای آمله بخورند و غرغره بایارج فیکرا بکنند صفة ایارج فیکرا این است بگیرند سنبل الطیب، دارچینی، عود بلسان، حب بلسان، سلیخه مصطکی، اسارون زعفران از هر یک یک مثقال و صبر سقوطری دو وزن همه ادویه و همه را نرم کوبیده دو مثقال آن را با آب گرم غرغره نمایند در همان ساعت درد را ساکن می‌کند بعون الله تعالی

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۱۵

و یا اینکه نمک و سرکه بکف پا طلا نمایند و پاها را در آب بسیار گرم گذاشته فوراً درد را ساکن می‌کند باذن الله

باب دوم در علاج درد شقیقه است

و این در نیم از سر است

علاجش این است که اگر غلبه خون ظاهر باشد رک پیشانی یا رک بینی یا قیفال زدن نیکو بود و رادعهای محله طلا کردن از قبیل آب گشنیز و آب تاجریزی و سرکه و صندل سرخ و روغن گل سرخ مفید افتد و اگر غلبه با سایر اخلاط باشد تنقیه کردن با یارج فیکرا که صفتش مذکور شد بسیار مفید بود و همچنین بخور چوب اشنان و بخور استخوان سک و آب سرد بر سر ریختن و آب جو با دانگی از اشق و دانگی از جاوشیر حل نموده به

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۱۶

بینی چکانند فی الفور درد را ساکن می‌کند و اگر مزمن شود سل باید سوزانیدن تا علت انتشار پدید نیاید خاصه که چشم ضعیف باشد بزودی تدبیر سل باید کردن

باب سوم در علاج صرع است

علامت صرع سنگینی سر و بسیار آمدن آب دهن و کف کردن دهان است در حین صرع و سفیدی رنک و کدورت حواس خصوصا اگر ماده در دماغ باشد و اغلب این است که در زیادتی نور قمر شدت می‌کند علاجش این است بگیرند عاقر قرحا بسفایج اسطوخودوس افیمون همه را مساوی کوفته و پخته با دو وزن مجموع مویز منقأ از هسته معجون سازند و هفت مثقال قبل از نوبه صرع بخورد

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۱۷

باذن الله تعالی در یک هفته رفع ناخوشی خواهد شد و باید تقلیل در غذا نمایند و غذا منحصر بنخوداب با گوشت کبک و آهو و تیهو و کبوتر است با ادویه مثل دارچینی و زیره و مغز هل و زنجبیل و کباب دراج نیز در غذا جایز است

باب چهارم در زکام و نزله است

اشاره

و علامتش ظاهر است و علاجش هرچند در ساعت معالجه نمودن آن صعوبتی ندارد لیکن بهتر آن است که آب بسیار گرم بر سر بریزند به حدی که احساس حرارت در دماغ کرده شود که فی الفور رفع زکام می‌شود یا آنکه پارچه از کتان را بدفعات با آتش گرم کرده بر سر بیندازند تا آنکه احساس حرارت و گرمی در دماغ بشود در همان وقت رفع می‌شود باذن الله تعالی یا آنکه کندر و

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۱۸

میعه یا بسه و قسط و سندروس را مساوی هم کوبیده و مخلوط نمایند و بقدر فندقی از آن بخور نمایند منع از سیلان آب از دماغ خواهد کرد و لیکن باید شخص مریض نهایت احتیاط بکند که ماده نزول بسینه ننماید باین قسم که شبها کم بخوابد و روز اصلا نخوابد و اگر شب بخوابد باید بقفا نخوابد و نشسته تکیه کند و بخوابد و در وقت خواب غرغره به آب خشخاش نماید و بعد بخوابد و در غذا نهایت تقلیل نماید و روی غذا البته نخوابد و هفت مثقال زنجبیل و سیاه‌دانه را نیمکوب کرده در پارچه ببندد و ببوید تا آنچه ماده در دماغ است بمنخر دفع شود و بسینه نزول ننماید و این حب نیز در منع نزول مواد بسینه بسیار مفید است صفت آن بگیرند نشاسته و کتیرا و رب السوس و تخم خیار و تخم کدو و خشخاش و مغز بادام مقشر و باقلای

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۱۹

مقشر مساوی هم بکوبند و مثل نصف مجموع نبات داخل کرده جبهها بقدر نخود ساخته و شب و روز حبی از آن در دهن نگاه دارند خصوصا در وقت خواب و همین محمد زکریا در کتاب من لا یحضره الطیب می‌گوید که نگاه داشتن سپستان در دهان و همچنین کتیرا در منع نزول مواد بسینه بغایت مفید است و در کتب متقدمین از قبیل ذخیره ثابت بن قره و کتاب شمعون یهودی و ابن ماسویه نیز مذکور است و باید از چیزهای شور و ترش و عفص اجتناب کنند و بهتر آنست که تا یقین بهم نرساند که ماده بسینه نخواهد ریخت قطع مواد رطوبات از منخرین ننماید تا اینکه یقین کند که آخر زکام است در آن وقت این معالجه بسیار مفید است همچنان که خود محمد زکریا در کتاب فاخر و در کتاب من لا یحضر می‌گوید تا از برای مریض ممکن است آب آمدن از

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۰

منخرسد آن نباید کرد که مبادا بسینه بریزد و هرگاه ماده زکام از منخرین سد شود شونیز ببوید و شیخ ابو علی نیز تصریح به این مطلب کرده و اگر ماده بسینه ریخت علاجش این است که ماء الشعیر خشخاشی با شربت بنفشه بنوشند

صفه ماء الشعیر خشخاشی این است

بگیرند جو پوست کنده نشکسته را هفت مثقال کوکنار سه دانه با صد و شصت مثقال آب یا عرق گاو زبان با آتش ملایم بجوشانند تا هشتاد مثقال آن بماند با پنج مثقال شربت بنفشه بنوشند

صفت شربت بنفشه

بگیرند ده مثقال گل بنفشه را جوشانده صاف نمایند آنگاه با بیست مثقال شکر سفید بقوام آورند و یا با شربت زوفای خشک بنوشند

صفت شربت زوفا

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۱

هفت مثقال زوفای خشک ده دانه سپستان ده دانه انجیر خشک دو مثقال اصل السوس جوشانده و صاف نمایند آنگاه با چهل مثقال شکر سفید بقوام آورند و غذای روز شوربای کدو و اسفناج با گوشت بره یا خروس بچه و اگر تب نباشد نان با مربای سیب و غذای شب تر طعام با زرده تخم نیم برشت و هرگاه مانع از فصد نمودن نداشته باشد بقدر قوه و ضعف نزله و مریض اخراج خون باید نمود که بسیار مفید است و حقه در این مرض فایده ندارد بلکه خطر عظیم دارد که خلط را بحجب سینه می کشد و رفع نمی توان کرد خاصه در کسی که حجایات سینه او ضعیف هم باشد

باب پنجم در درد چشم است

اشاره

بهترین تدابیر در محافظت چشم این است که

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۲

حفظ کند چشم را از هوای بسیار گرم و بسیار سرد و از گریه بسیار و نظر کردن بخطوط دقیقه و اشیاء مضیئه براق و بقفا خوابیدن و سکر متواتر و باد شدید و غبار غلیظ و دود شدید و مداومت بخوردن سیر و پیاز مگر اشخاصی که عادت دارند بخصوص اهل دار المرز و اهل سن شیخوخیت و علت این در کتاب شرح جوامع بیان شده و همچنین مضر است فصد کردن و حجامت کردن و بیخوابی و بحمام رفتن و جماع کردن بسیار

و نفع می کند چشم را

تلین طبیعت و گشودن چشم در آب صاف و سرمه سنگ اصفهانی و توتیای هندی که تربیت کرده باشند با آب رازیانه یا آب مرزنجوش و برود رمان

صفت برود رمان

بگیرند آب انارین را با پیه آن یکمن با صد مثقال

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۳

عسل صاف کرده و باتش ملایم بجوشانند و کف او را گرفته تا اینکه بقوام آید و غلیظ شود پس در بعضی اوقات با میل بچشم بکشند بسیار تقویت چشم می کند و همچنین آب بادیان تازه را بگیرند و شکر سفید داخل بکنند در قوت چشم بی عدیل است مثلا بیست مثقال آب بادیان را با پنج مثقال شکر سفید داخل کرده صاف نمایند و گاهی بچشم بچکانند و اگر رمدی بواسطه حرکت در آفتاب یا مجاورت با آتش عارض شود علاج این است که تریاک بمالند و ببینند و پوست هلیله زرد را نرم سائیده از تافته بیرون کرده بچشم بکشند دفعه درد را ساکن می کند باذن الله تعالی

محرر گوید که این آب بادیان برای تقویت چشم از مجربات و نهایت مفید است حتی آنکه حیوانات فایده آن را بر خود داده اند چنانچه افعی تقویت چشم خود بدان نماید

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۴

باب ششم در علاج درد دندان

اشاره

علاج آن است که اگر درد بمشارکت عضو دیگر نباشد بگیرند مویزج را و با پنبه کهنه در هاون سنگی کوفته و بر دندان دردناک نهند فوراً ساکن می شود یا بگیرند قیراطی از سکر العشر و بر پنبه پیچیده بر دندان نهند درد را ساکن می کند و همچنین غالیه و قطر آن نیز چنین است و داغ کردن دندان باتش فوراً درد را ساکن می کند و هیچ تدبیر در ساکن کردن درد دندان بهتر از آن نیست که آب سرد کرده برف و یخ در دهان گیرند بدفعات و چون گرم شود بریزند و باز تازه کنند و گاه باشد که اول درد زیاد شود لیکن ساکن خواهد شد باذن الله تعالی

صفت معجونى که درد دندان را بنشانند

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۵

بگیرند تریاک و میعه یابسه و پازهر از هریک دو مثقال و فلفل و حلیث شامی از هریک یک مثقال باهم بکوبند و بدوشاب بسرشند و بر دندان دردناک نهند

باب هفتم در تدبیر کردن دندان است بدون کلبتین باسانی

عاقر قرحا را کوفته و بیخته و با سرکه بسرشند و یک ماه در آفتاب نهند و هر روز آن ظرف را حرکت دهند و اگر سرکه کم شود زیاده کنند تا آنکه بغلظت عسل شود پس یک قطره از وی بر آن دندان که می خواهند بکنند بنهند و ساعتی صبر کنند پس بیازمایند و برکنند اگر باسانی برآید فبها و اگر نه روز دیگر برنهند تا باسانی کنده شود یا بگیرند آب ریشه توت را و در جام کرده در آفتاب نهند تا بقوام عسل شود و در روزی سه بار

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۲۶

بن دندان را بآن طلا کنند باسانی کنده شود ان شاء الله تعالی و لیکن احتیاط باید کرد که بدنندانهای دیگر نرسد به این طریق که دندانهای دیگر را بخمیر یا موم پوشیده دارند و الله اعلم

باب هشتم در بدبوئی دهان است

اگر سبب بوی دهان معده باشد علاجش این است بگیرند مویز منقأی از هسته و برک مورد تازه مساوی هم کوفته باهم سرشته مقدار فندقی در هر صبح بخورند بوی دهان را ساکن می‌کند ان شاء الله تعالی یا بگیرند مویز و ابهل را مساوی یکدیگر کوفته و سرشته بمقدار فندقی بخورند بسیار مفید است باذن الله تعالی

باب نهم در حناق و ذبحه است

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۲۷

اگر سبب زیادتی خون باشد علامتش آن است که چشم و روی و زبان سرخ باشد و اگر سبب زیادتی صفرا باشد علامتش آنکه دهان تلخ و خشک شود و درد و سوزش و حرارت و تشنگی شدید بهم رسد و اگر سبب زیادتی بلغم باشد طعم دهان شور باشد و رنک زبان سفید باشد و حرارت و تشنگی اندک باشد و اگر سبب زیادتی سودا باشد طعم دهان ترش باشد یا عفص و اندک اندک بهم رسد علاج آن است که هرگاه قوه قوی است و از فصد مانعی نیست اول فصد کند و چندان خون بگیرد که در غش افتد خصوصا در حناق دموی که ان شاء الله زایل شود یا اینکه بگیرند سرگین سک را با رب توت بیامیزند و بدان غرغره کنند فی الفور درد را ساکن می‌کند و اگر سرگین آدمی و سرگین خطاف و سرگین سک از بیرون حلق طلا کنند بسیار مفید

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۲۸

خواهد بود

باب دهم در چسپیدن زلو است بحلق

علاجش آن باشد که بسرکه و نمک غرغره کنند یا آنکه بگیرند مگسی که در باقلا است و بکوبند و در سرکه حل کنند و غرغره نمایند در حال ساقط گردد باذن الله تعالی و تدبیر دیگر آن است که سیر با سرکه پرورده یا سیر تنها بخورند و در حمام روند و در آب بسیار بنشینند تا عطش غلبه کند و هر ساعت آب سرد کرده با برف و یخ در دهان گیرند یا بر لب نهند بطلب آن آب زالو بیالا برآید و اگر سیر بخورند و در آفتاب نشینند یا بدوند و دهان باز کنند و کیسه آب سرد بر لب نهند تا از گرما بگریزد بیرون آید بحول الله تعالی اسهل معالجات این است که شخص طبیب متدینی

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۲۹

را شنیدم می‌فرموده کهنه را بلجن و لای ته جوی یا حوض آلوده کنند و بر لب دهان گذارند فی الفور بوی لجن و لای بیالا برآید و بدان کهنه آویزد و می‌فرمود خودم تجربه کرده‌ام و معتدل است

باب یازدهم در امراض گوش است

اشاره

یک قسم از آن دوی و طنین است که دو آواز دروغ است که در گوش بهم می‌رسد علاجش آن است که بگیرند ایتیمون شامی بسیار خوب و در آب بخیسانند آنگاه صاف کنند و قطره از او در گوش چکانند دفعه ساکن می‌کند باذن الله تعالی و همچنین روغن افسنتین و روغن سوسن نیز ساکن می‌کند باذن الله تعالی

صفت گرفتن روغن افستین

ده مثقال افستین را با آب جوشانیده و صاف نموده

برء الساعة (بهبود آبی)، ص: ۳۰

با ده مثقال روغن زیتون جوشانیده تا آب آن تمام شود و روغن بماند و بهمین طریق است گرفتن روغن سوسن

باب دوازدهم در رعاف یعنی خون آمدن از بینی است

و آن بر سه گونه است یکی آنکه قطره چند آید و باز ایستد دوم آنکه قطره قطره آید و دیر بایستد سیوم آنکه بسیار آید علاجش آنکه اگر سبب زیادتی خون باشد باز نباید داشت تا آنچه طبیعت دفع می کند برود پس اگر از حد بگذرد و قوت ساقط شود تدبیر بازداشتن باید کرد و رک زدن و خون اندک اندک از رک بیرون کردن بهترین علاج است و داروهائیکه خون آمدن از بینی را باز دارد چکانیدن آب ریحان و آب پونه و آب شکوفه خرما و آب سرگین تازه ماده الاغ است و

برء الساعة (بهبود آبی)، ص: ۳۱

چکانیدن آب گشنیز نیز با کافور سخت نافع است و مکرر بتجره رسیده است و بیم ضرری هم نیست و همچنین آب سرد بر سر ریختن وارد جو و گل ارمنی و اقاویا و گلنار فارسی و صندل سرخ و اندکی کافور و قلیلی تریاک همه را بسرکه بسرشتد و بر سر و پیشانی طلا کنند و اگر کج گشته بسرکه حل کرده بر سر و پیشانی طلا کنند نیکوست و اگر حاجت بداروی داغ کننده شود بگیرند شب یمانی را و نرم سائیده و اندکی به بینی دمنند با نهایت احتیاط فوراً باز دارد و حجامت یا بس بغایت مفید است پس اگر از سوراخ راست بینی خون آید حجامت را از زیر پستان راست باید نهاد و اگر از سوراخ چپ آید بزیر پستان چپ باید نهاد و اگر از هر دو سوراخ بینی آید بر هر دو جانب باید نهادن و بستن بازوها و رانها و در آب سرد نشستن

برء الساعة (بهبود آبی)، ص: ۳۲

و آب سرد در دهان گرفتن بسیار مفید است و الله اعلم

باب سیزدهم در قولج لیلا ووسی

علامتش سردی دست و پا است و شدت درد و خوردن غذاهای غلیظ قبل از حدوث مرض و تخمه شدن قبل از آن و نگذشتن غذا و بیس طبیعت و عدم اشتها است علاجش بهترین تدابیر در اول حقه و شیاف کردن و منع از غذاء است صفت حقه بگیرند آب پاچه دویست مثقال و شکر سرخ و گز انگبین علفی و ترنجبین از هریک دوازده مثقال و ریوندچینی و نمک طعام و بوره ارمنی از هریک نیم مثقال این ادویه را با آب پاچه بیامیزند و نیم گرم در سه دفعه حقه کنند یا بگیرند شیر گاو نیم تبریز گل سرخ و اکلیل الملک از هریک دو مثقال نرم کوفته با شیر ممزوج نموده و گز انگبین علفی و ترنجبین از هر

برء الساعة (بهبود آبی)، ص: ۳۳

یک دوازده مثقال در شیر حل نموده نیم گرم حقه کنند یا بگیرند آب برک چقدر صد و شصت مثقال و شکر سرخ یا نبات بیست مثقال با روغن بید انجیر یا کنجد دوازده مثقال و نیم گرم کرده حقه کنند

صفته شیا بگیرند شحم حنظل سه مثقال با شکر سرخ بسرشند و شیاف کنند و لیکن این شیاف باعث حرارت و پیچش می شود و علاجش این است بگیرند تخم کشنیز و زیره و کردیا و صعتر و کلپر و ناردان خشک از هریک سه مثقال با نود مثقال آب بجوشاند تا بنصف رسد پس صاف نموده و هفت مثقال ابکامه داخل کنند و مقدار هفت مثقال از آن را بخورند دفعه درد ساکن می شود

باذن الله و باید دانست که تا بحقنه و شیاف تفتیح نکند دواهای مسهل نشاید داد و علت آن را در شرح جوامع بیان کرده‌ایم و بهترین مسهلها این معجون است فلفل دار فلفل زنجبیل زیره سداب
برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۳۴

خولنجان و خرفه از هریک نه مثقال و سقمونیا نه مثقال این ادویه را نرم کوبیده و با عسل مصفا چهل مثقال بسرشند چنانکه رسم است و قدر شربتش یک مثقال تا یک مثقال و نیم است فوراً اسهال می‌کند

باب چهاردهم در علاج زحیر است

و آن یا صادق است و یا کاذب علاجش آن است که یا یک روز یا دو روز هیچ طعام نخورند تا امعاء پاک شود از خلط و چند روز صبح لعاب ریشه خطمی و لعاب اسفرزه را با عرق بید گرفته و با یک مثقال بارهنگ و یک مثقال تخم ریحان با روغن بادام چرب نموده داخل لعابها کرده بخورند و حقنه نیز بسیار مفید است بخصوص در زحیر کذب صفت حقنه بگیرند لعاب اسفرزه و لعاب ریشه خطمی و ترنجبین پنج مثقال و روغن بادام سه مثقال همه را نیم گرم کرده و در دو
برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۳۵

دفعه حقنه نمایند و غذای روز آش بادام و شب چلو با زرده تخم نیم برشت و اگر زحیر در طفل شیرخواره بهم رسد بهترین علاج اولاً پرهیز کردن مادر است بگیرند تخم ریحان و زیره کرمانی مساوی هم کوفته و بیخته با روغن گاو کهنه خمیر کرده با شیر مادر بنوشد در همان ساعت ساکن می‌شود باذن الله تعالی

باب پانزدهم در علاج اسهال معدی است که آن را بعربی خلفه گویند

علامتش آروغ ترش و قلت عطش و دفع شدن طعام بدون هضم و گاهی عطش کاذب نیز بهم رسد علاجش این است بگیرند عفص و کندر از هریک پنج مثقال نانخواه و تخم ترب از هریک دو مثقال و نیم تریاک یک مثقال کوفته با عسل مصفا بسرشند و حب سازند قدر شربت آن یک مثقال است بنوشند در ساعت علاج اسهال می‌کند
برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۳۶

ان شاء الله تعالی یا آنکه بگیرند نانخواه و کندر و گلنار را مساوی و نرم کوفته و مویز سیاه را نیز کوفته دواها بدان بسرشند در صبح و شام مقدار سه مثقال بخورند و این ضماد نیز بسیار نافع است بگیرند کافور و صندل سرخ و با آب ریحان حل کنند یا در شراب و خرفه بدان تر کنند و بر معده نهند و بهترین تدابیر آن است که بحمام بسیار گرم بروند و بدن را مالش بسیار دهند و بر عطش صبر کنند و آب مطلقاً نخورند و غذا شبانه روزی یکدفعه کباب کبک و تیهو و گنجشک و مانند آن با دارچینی و فلفل و زیره هر یک که باشد تناول کنند نافع است

باب شانزدهم در خروج مقعده است

بگیرند سم گوسفند و شاخ سوخته گوزن و جفت بلوط و گلنار و شب یمانی و عفص و گل سرخ و
برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۳۷

پوست انار و مورد سبز اجزا را مساوی هم کوفته و با آب بپزند و صاف نمایند و در آن آب نشینند و سفلی آن را نرم کوبیده با روغن گل سرخ بمالند تا مثل مرهم شود بر موضوع معتاد ضماد کنند و اگر شقاق در مقعده باشد بهتر آن است که بروغن تخم مرغ یا روغن مغز هسته زردالو یا روغن مغز شفتالو چرب کنند و اگر آماس و حرارت و سوزش نیز باشد بگیرند سفیده تخم مرغ را با

روغن گل سرخ در هاون سربی بسایند تا سیاه شود و محل معتاد را طلا نمایند بسیار مفید است

باب هفدهم در علاج بواسیر است

و آن بر دو قسم است یکی دانه‌ایست که در اندرون یا بیرون مقعده پدید می‌آید دوم بادی است که در تهی گاه و حوالی گرده و کمر و زهار و

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۳۸

مقعده می‌گردد که آن را باد بواسیر گویند اما آنکه دانه بود بر دو گونه باشد یکی آنکه هیچ خونی و رطوبتی از وی نیاید و درد کند و دیگری آنکه خون و رطوبتی از وی آید و کم درد کند و بسیار باشد که هیچ درد نکند و این دو قسم بر هفت شکل باشد یکی همچون فلس ماهی دوم نخلی یعنی همچون درخت خرما سیوم تینی یعنی همچون دانه انجیر چهارم عنبی یعنی همچون دانه انگور پنجم عدسی ششم تولولی هفتم توتی مثل دانه توت و علامتهای هر یک ظاهر است علاجش ریاضت بسیار و مالش دادن بدن و حمام رفتن و سواری بسیار کردن است و اگر خون آید و فسادی داشته باشد رک با سلیق زنند و بدن را بمطبوخ هلیله از خلط فاسد پاک کنند صفت مطبوخ هلیله بگیرند تخم کاسنی و گل بنفشه و گل سرخ از هریک دو مثقال و پوست هلیله زرد و هلیله

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۳۹

سیاه و پوست بلبله از هریک سه مثقال سناء مکی دو مثقال تربد مجوف نیم مثقال ترنجبین دوازده مثقال آلو بخارا دوازده دانه تمر هندی دوازده مثقال همه را خیسانیده و جوشانیده صاف نموده بنوشند و اگر درد شدت داشته باشد بگیرند دانکی از لوف شامی و آن را بفارسی فیل گوش گویند برک بابا آدم نیز گویند و بخور نمایند فی الفور درد را ساکن می‌کند یا آنکه بگیرند دانکی از مقل ازرق و دانکی از لوف و حب نماید و آن حب را بخور کنند دفعه درد ساکن می‌شود باذن الله تعالی و اگر احتیاج افتد بگشودن خون بواسیر باید شخص در آب گرم نشیند و روغن مغز هسته زردالوی تلخ و روغن مغز شفتالو و روغن کوهان شتر بر محل معتاد بمالند تا بواسیر نرم شود و تفتیح شود یا بگیرند آب پیاز را و پنبه را بدان آلوده کرده بردارند و اگر بجای آب پیاز زهره

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۴۰

گاو باشد و یا عصاره نخود مریم بهتر است و زودتر بگشاید و این شیاف نیز در تفتیح خون بواسیر بی‌عدیل است بگیرند شحم حنظل دو مثقال و نیم و مغز بادام تلخ سه مثقال نرم کوبیده شیاف کنند هر ساعت یک شیاف تا پنج ساعت پنج شیاف کنند دفعه تفتیح کند و مادامیکه خون سیاه باشد و رنگ بشره زرد نشود و پاها سست نگردد حبس نباید کردن و بسا علتها که در ضمن آن متصور است از قبیل خفقان و سنگینی بدن و مالیخولیا و غیر آن و اگر خواسته باشند حبس کنند این شیاف بسیار نافع است صفت آن بگیرند مغز چشم و گنجیده و خون سیاوشان و کهربای شمعی مساوی هم با روغن کوهان شتر بسرشند و شیاف سازند و این قرص نیز بسیار نافع است صفت آن بگیرند بلوط و مقل و کهربای شمعی و صمغ عربی از هریک یک مثقال کتیرا و نشاسته

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۴۱

و گل مختوم از هریک نیم مثقال با آب بارهنگ قرصها کنند شربتی دو مثقال یا دوازده مثقال شربت زرشک میل کنند.

باب هجدهم در علاج نواسیر است

و آن قرحه‌ایست در مقعده که دایم ریم و چرک از او دفع می‌شود و گاه باشد که ریح و براز هم از وی دفع شود علاجش آن است که بگیرند توتیای سبز را و بپاشند یا آنکه بگیرند زاج سفید و زنکلاز مساوی هم نرم کوفته بپاشند دفعه قطع چرک می‌کند و اگر از

اینها باصلاح نباید قطع باید کرد و طریقه قطع در کتاب شرح جوامع بیان شده و الله اعلم

باب نوزدهم در علاج عرق النساء و وجع و رک است

سبب این درد ماده رطوبی است که در پیوند ران

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۴۲

بهم رسد و آنچه در بیرون ران بود و اندکی از ران فرود آید آن را وجع و رک گویند و آنچه میل کند بجانب اندرون و فرود آید نزدیک باینکه پیاشته و انگشتان پا رسد آن را عرق النساء گویند و اغلب این ماده از رطوبت بلغمی بود علاجش آن است که اول ماده آن را بمسهلات قویه دفع کنند و بقیه آن را بمحلات قویه تحلیل برند که تا ماده را از عمق عضو بکشد آنگاه عضو را تقویت نمایند تا دیگر فضله را قبول نکند و اگر ماده آن رطوبت دموی باشد فصد باسلیق از جانب محاذی باید کرد و قطع غذا نمودن یا قلیل غذای لطیف خوردن و اگر درد از جانب وحشی ران و ساق فرود آمده باشد فصد عرق النساء باید کرد و اگر از جانب انسی فرود آمده باشد فصد صافن باید کرد صفت حبی که اسهال آورد و اسهالش پنج دفعه یا شش دفعه بیشتر نباشد بگیرند صبر سقوطی

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۴۳

و پوست هلیله زرد و سورنجان از هریک یک یک مثقال نرم کوفته با گلاب حب سازند این جمله یک شربت بود در همان روز درد را ساکن می کند بعون الله تعالی صفت حب دیگر بگیرند پوست هلیله زرد و تربد از هریک سه مثقال و مقل ازرق یک مثقال و گشنیز نیم مثقال و تخم حنظل و سقمونیا از هریک یک مثقال و کتیرا نیم مثقال قدر شربتی دو مثقال تا سه مثقال است و اگر بنیه ضعیف باشد اسهال بجوارش سفر جلی باید کرد صفت از این است بگیرند به شیرین و پاک کرده از تخم یکمن تبریز و در یکمن دوشاب ترش شده بجوشانند تا خوب پخته شود و جرم آن را بگیرند و با نود مثقال عسل صاف بقوام آورند و این ادویه را نرم کوفته داخل نمایند زنجبیل دار فلفل دارچینی از هر یک دو مثقال و هل و قاقله کبار و زعفران از هریک سه مثقال و مصطکی پنج مثقال سقمونیا و تربد بروغن

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۴۴

بادام چرب کرده از هریک هفت مثقال و قدر شربت آن پنج مثقال است صفت ضماد محلل حضوض مکی صبر و صندل و زعفران از هریک دو مثقال گل ارمنی یک مثقال کلم سوخته چهار مثقال همه را با آب تاجریزی و آب کاسنی بسایند و ضماد نمایند صفت ضماد دیگر بگیرند برک کلم را در آب بپزند و بکوبند و زرده تخم مرغ و قلیلی درد سرکه و اندکی آرد جو و دو مثقال روغن گل سرخ باهم بیامیزند و بسرشدند و ضماد کنند

باب بیستم در علاج جرب است

اشاره

و آن بر دو نوع است یکی جرب رطب و دیگری یابس و ظاهرترین علامتش آنست که اول بر میان انگشت پدید آید علاجش آن است که استفراغ صفراء محرق یا بلغم مالح مکرر باید کردن بنقیع صبر و حب النیل

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۴۵

که بسیار نافع است و بتجربه رسیده است صفت نقیع صبر بگیرند صبر یک مثقال با بیست مثقال آب کاسنی و بیست مثقال آب

شاهتره و یک شبانه روز خیسانیده و صبح بخورند بدین طریق که سه روز پیوسته بخورند و سه روز بیاسایند و نخورند و باز سه روز بخورند و سه روز بیاسایند بهمین منوال تا نه مثقال از صبر خورده شود بالمره جرب برطرف خواهد شد و مطبوخ هلیله که پیش ذکر شد با آب شاه‌تره و آب کاسنی بسیار مفید است و در روزهای غیر مسهل منضج خفیفی از قبیل تاجریزی و پر سیاوشان و خارخسک و ریشه کاسنی و تخم کاسنی از هریک دو مثقال با آب کاسنی و آب شاهتره از هریک بیست مثقال بخورند و پس از تنقیه اصلاح مزاج کردن برفق با آب کاسنی و شاهتره با سکنجین است و بعد از آن تدبیر دواهای مالیدنی باید کرد تا ماده برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۴۶

خشک شود و قبل از تنقیه جایز نیست خشک کردن

صفت طلائی که فوراً جرب را خشک کند و درد و خارش و سوزش را ساکن کند خاصه جرب رطب را

بگیرند صمغ عربی و هلیله کابلی مساوی هم نرم کوفته از تافته بیرون کرده در آب کافور حل کرده ببدن بمالند و بعد از خشک شدن دوا روغن زیت و قطره از عسل سکر العشر بر روی دوا بمالند صفت طلای دیگر بگیرند مامیران اقلیمیافضی و قنبیل و مردار سنک و زردچوبه مساوی هم نرم کوفته با روغن گل سرخ یا روغن زیت مخلوط کرده طلا کنند و غذای روز گاهی سکنجین با مغز خیار و انارین یا آش سرکه شیره است و شب تر طعام بخورند و از غذاهای شور و چرب و شیرین اجتناب نمایند و ملازمت حمام بسیار مفید است اما خارش که بی جرب باشد آب کرفس و سرکه و گلاب و روغن گل سرخ طلا کردن برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۴۷

و بعد از ساعتی بحمام رفتن بسیار مفید است

باب بیست و یکم در خارش دست و پا و سایر اعضاء است

اگر خارش در دست و پا بهم رسد علاجش آن است که بگیرند آب بسیار گرم را و کفی از نمک طعام در او ریزند و دست و پا را در میان آن تا یک ساعت بگذارند دفعه خارش را ساکن می کند باذن الله تعالی یا بگیرند آب برک چقدر را گرم کنند و دست و پا را در وی نهند و بعد از ساعتی بیرون آورند و با روغن بادام یا کره گاو طلا کنند و اگر در چشم بهم رسد سفیده تخم مرغ را با نشاسته و گلاب بززند و در چشم ضماد نمایند و اگر خارش در مقعده و فرج بهم رسد بگیرند شب یمانی سوخته و قطر آن را مساوی هم به پنبه آلوده کرده بخود بردارند یا آب انار ترش و شیرین را مخلوط کرده در آفتاب برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۴۸

نهند تا اندکی غلیظ شود و به پنبه آلوده کرده بخود بردارند نافع است

باب بیست و دویم در علاج سوختگی آتش است

بباید دانست که تا ممکن است نباید گذاشت زخم شود بطلا- کردن دواهای بارد و یابس که لادغ و گزنده نباشد مثل آجر آب ندیده سفید و سفال آب ندیده سفید و صندل و فوفل همه را با آب گشنیز سبز سائیده طلا نمایند یا آنکه گل ارمنی یا گل سرشوی با آب تاجریزی و روغن بادام طلا نمایند یا آنکه حنا و گل ارمنی با آب سماق یا با سرکه سرشته طلا نمایند و با روغن کنجد یا با روغن گل سرخ طلا- کردن نیز مفید است و اگر متقرح و زخم شود بمرهم آهک علاج- باید کرد اگر وجع و درد شدید نباشد صفت آن بگیرند آهک آب نرسیده سه

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۴۹

نوبت یا هفت نوبت با آب بشویند و خشک کنند و با روغن زیتون یا روغن کنجد یا روغن گل سرخ و قلیلی سفیده تخم مرغ و اندکی سفیداب قلع بسرشند و مرهم سازند و طلا کنند و اگر وجع و درد شدید باشد بگیرند مردار سنک و آهک شسته و گل سرخ و حنا مساوی هم و مجموع را نرم سائیده و زخم را با روغن گل سرخ چرب نموده و این دواها را پیاپی دفعه درد را ساکن می‌کند و کمتر از سه روز زخم ملتئم شود باذن اله و گاه باشد که بسبب نوره زخمی بهم رسد
علاجش آن است بگیرند گل سرشوی و آرد جو با روغن بادام یا روغن کنجد بسرشند و طلا کنند بسیار مفید است و با آب سرد شستن نیز مفید است و اله اعلم

باب بیست و سوم در علاج کسی است که او را بچوب یا غیر آن زده باشند یا اینکه از جائی افتاده باشد

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۰

بهترین چیزی که درد و ورم زخم را از عفونت بازدارد پوست گوسفند است در همان ساعت که از گوسفند باز کنند و گرم و تر باشد بموضع الم بپوشانند و بگذارند تا بر او خشک شود چون بردارند درد و ورم زایل شده باشد خاصه اگر اندک نمک یا خاکستر چوب گز بر آن محل پاشند و پس از آن پوست را بپوشند و اگر بگیرند اقاویا و صبر و ماش و مغاث و گل ارمنی مساوی و مجموع را نرم سائیده با آب برک مورد بسرشند و بر موضع کوفته شده طلا نمایند فی الفور درد ساکن گردد و کبودی عضو رفع شود بعون اله تعالی

باب بیست و چهارم در خستگی و تعبی که از ریاضت و سواری و پیاده‌روی بهم رسد

اولا بیاید دانست که بسیار باشد که بواسطه

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۱

سواری و سایر ریاضات خستگی شدیدی بهم رسد خاصه در وقتی که فضولات در بدن بسیار باشد در این هنگام محتاج بعلاج شود و علاجش این است که اول ترک سواری و ریاضت باید کرد و آسایش و خواب بر بستر نرم جستن و آنگاه تحلیل فضلات که در حوالی جلد و عضلات محبوس گشته باستحمام و دلک متواتر و اغتسال بگرمابه‌های معادن و تدهین بادهان محلله از قبیل روغن بابونه و روغن شبیت و روغن بنفشه و و غیره کردن و همچنین تدهین کردن ناخنهای پا را بهر روغنی که باشد دفعه رفع خستگی می‌کند خصوصا اگر خستگی بسبب پیاده‌روی باشد و اگر فصل تابستان باشد پاها را در آب سرد گذاشتن و در زمستان در آب گرم نیز مفید است

باب بیست و پنجم در تدبیر حفظ کردن موی از سفید شدن است

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۲

باید دانست که بهترین تدابیر حذر کردن از چیزهای بارد و رطب است از فواکه و خیار و امثال آنها و بعضی از بقول که در آنها رطوبت زاید باشد خاصه کاهو اما ادویه که در این باب نافع است باتفاق کل حکما هلیله‌جات و آمله و سیر و پیاز و زنجبیل و دارچینی و بادیان و زیره و میخک و زرچوبه و زرنیاد و معاجیتی که در آنها لعل و یاقوت و مشک و جدوار و عنبر و ورق طلا و نقره و پازهر حیوانی باشد چنانچه در قرآباد یتیات مذکور است صفت روغنی که طلا نمودن آن مانع از سفید شدن موی شود بگیرند سیاه‌دانه و سعد و میخک از هر یک هفت مثقال کوبیده و جوشانیده و صاف کنند پس با چهل مثقال روغن زیتون یا روغن پنبه‌دانه بجوشانند تا آب آن تمام شود و روغن بماند پس در بن موی طلا کنند و طلا نمودن روغن قسط نیز همین خاصیت دهد

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۳

صفتش این است که بگیرند قسط تلخ چهل مثقال و سلیخه سه مثقال کوبیده و یک شبانه روز خیسانیده و و با نود مثقال روغن کنجد بآتش ملایم جوشانیده تا آب آن برود و روغن بماند پس صاف نموده استعمال نمایند صفت خضابی که موی را سیاه کند بگیرند حنا و میخک و خبث الحديد از هریک جزوی و وسمه ده جزو همه را با آب نارنج یا لیمو گرم کرده بسرشد و بکار برند و اگر از این خضاب خشکی و شکستگی در موی پدید آید بروغن بنفشه بادم چرب باید کردن اما اگر موی سفید را خواسته باشند که سفیدتر شود برف وارد برنج را مخلوط کرده شب ببندند و صبح با آب غسل بشویند یا با آب نارنج با برف هر صبح بشویند موی را سفیدتر کند و اله اعلم

باب بیست و ششم در تدبیر رفع و ستردن موی است بی‌نوره خاصه در بدنی که بسیار نازک بود و بیم آن باشد که از نوره زخم می‌شود

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۴

بگیرند زرنیخ و آهک آب ندیده مساوی هم و خمس مجموع صبر و با آب بجوشانند و در آفتاب بنهند تا بته نشیند و صاف نموده دیگر باره زرنیخ و آهک در آن کنند و بجوشانند و در آفتاب نهند و مکرر چنین کنند تا اینکه اگر پر مرغ بدو فرو برند در حال موی آن برود پس قدری روغن گاو یا غیره در آن ریزند و بآتش نرم ملایم بجوشانند تا آب آن برود و روغن بماند پس بکار برند که موی را ببرد و هیچ نسوزاند و اگر بوی آهک را خواهند دفع کنند بگیرند آب برک شفتالو با سرکه و گلاب بمالند و لحظه صبر کنند آنگاه بشویند یا آنکه آب ریحان با آب برک بید و آب برک مو و قلیلی میخک داخل کرده بمالند نیکو بود و اگر خواهند بکلی منع موی کنند که نروید یا اگر بروید رقیق بود

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۵

بگیرند آب برک شاهدانه و تخم مورچه و شوکران و سرکه بهم آمیخته بر هر موضع که خواهند موی بیرون نیاید طلا کنند و اگر بیرون بیاید طلا کنند و اگر بیرون بیاید رقیق بود و بمداومت کردن برطرف شود و اگر موی داشته باشد بکنند و بتخم مورچه و تریاک و سرکه و گلاب طلا کنند نیکو بود و همچنین مالیدن خون خفاش و خون کثیف دریائی و خون خارپشت و زهره هدهد و خاکستر پوست مار و صدف سوخته با سرکه یا با آب برک شاهدانه بغاث مفید است و بجهت موی زیر بغل پیه دراج را حکما آزموده‌اند اول موی را بکنند پس آن پیه را بدفعات بمالند ضعیف می‌شود تا برطرف شود

باب بیست و هفتم در کند بغل و در کند عرق است

پس هر گاه بسبب امتلاء و تعفن اخلاط باشد علاجش

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۶

تنقیه و استفراغ است و هر گاه بسبب دیگر باشد از قبیل تاخیر غسل جنابت و حیض و زیادتی حرارت قلب و جگر و غذاهای بدبو و خوردن حله و پیاز بسیار ترک آنها باید کردن و هر صبح چیزهایی که بوی عرق را خوش کند خوردن مانند عرق بیدمشک و آب لیمو و قند یا آلو بخارا را خیسانیده با گل سرخ و گلاب یا عرق دارچینی و عرق فرنجمشک با قند و طلا کردن صندل و سعد با آب برک مورد تازه یا با گلاب سائیده و یا پوست نارنج بگلاب سائیده یا آب برک سیب یا آب به یا شیرین بیان و حمام متواتر رفتن و شستشوی کردن و پیراهن را با عرق بیدمشک و گلاب تر کردن مفید است

صفت- قرصی که گند بغل را زایل کند بگیرند صندل سرخ و سلیخه و گل سرشوی و گل سرخ و زاج سفید سوخته از هریک یک

مثقال کوفته و با

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۷

گلاب بسرشند و قرصها ساخته در سایه خشک کنند و در وقت حاجت با گلاب سائیده بمالند

باب بیست و هشتم در رفع لاغری مفرط است

اولا- باید دانست که سبب لاغری چیست تا رفع آن توان کردن مثلا اگر سبب لاغری غذایی بود که از وی خون رقیق تولد کند غذای مخالف آن باید خورد و اگر بسبب ضعف قوه هاضمه بود تقویت آن باید کردن بمعجون سفر جلی چنانکه قبل از این مذکور شد و اگر سبب ضعف قوه جاذبه و یا بسبب ضیق مسامات بدن بود ریاضت معتدل و مالش معتدل در حمام باید فرمود تا عرق بیاید و اگر بسبب فساد خون باشد تدبیر موافق باید کرد و خونرا بخوردن اطریرفل کشنیزی و مانند آن صاف باید نمود

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۸

صفت اطریرفل کشنیزی- بگیرند پوست هلبله زرد و پوست بلبله و پوست هلبله کابلی و امله مقشر و هلبله سیاه و تخم کشنیز بوداده از هریک پنج مثقال مجموع را نرم کوبیده با کره گاو چرب نموده و با هشتاد مثقال عسل مخلوط نموده و یک اربعین در همان جایگاهش گذاشته تا مزاج گیرد و قدر شربت آن سه مثقال است و اگر سبب لاغری عظم و بزرگی سپرز باشد یا گرم که در امعاء بهم رسیده باشد علاجش در کتب مطوله مذکور است و باید دانست که بهترین تدابیر در رفع لاغری بعد از رفع امورات نفسانی استعمال عطرهای موافق و خوردن غذاهائی که از آنها خون صالح تولد می شود از قبیل گوشت بره بریان کرده و حلیم و نخوداب و گوشت کبک و گوشت مرغ خانگی و گوشت بزغاله شیر مست یا کباب بره و دوغ تازه است خاصه نان و انگور سفید و مغز بادام تازه و مغز پسته و زرده تخم

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۵۹

مرغ صفت معجونی که هر صبح خوردن آن شخص را فربه و رنگ بشره را نیکو گرداند و قوه باه را زیاد کند بگیرند مغز بادام و مغز فندق و مغز پسته و حبه الخضرا و جلغوزه مساوی هم همه را کوفته و با عسل سرشته فندق ها سازند و هر صبح پنج عدد یا هفت عدد بخورند و از پس آن بقدر چهل مثقال شراب کهنه غلیظ بنوشند خاصه کسی که بسن شیخوخیت باشد یا عادت بشراب خوردن داشته باشد

صفت روغنی- که مالیدن آن بر بدن را فربه کند و مجرب است بگیرند کرم خراطین یکمن و برک انجره با شاخهای ریزه آنکه در مازندران کزنا گویند دو من و در نه من آب بپزند تا مهرا شود و ثلث آب بماند که سه من باشد پس آن را صاف کنند و پیاز نرگس نیم کوفته ده سیر و تخم انجره هشت سیر و زفت دو سیر داخل همان آب کرده و با یکمن شیر

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶۰

الاغ چندان بجوشانند که یکمن شود و آن را صاف نمایند و هفت سیر روغن کنجد در آن ریخته و بآتش ملایم و نرم بجوشانند تا آب آن برود و روغن بماند پس از آن بر هر عضو یا بر تمام بدن در مکان گرم خاصه در حمام بمالند بدن را فربه می کند بعون اله

باب بیست و نهم در بیان احتیاط کردن از زهرها و علاج کلی آنها است

اولا- بیايد دانست کسی را که در این باب اندیشه و احتیاط است لازم است اجتناب نمودن از خوردن طعامهایی که طعم آنها قوی باشد مثل طعامی که بسیار ترش یا بسیار شیرین یا بسیار شور باشد و باید در محلی که توهم این معنی است در وقت شدت گرسنگی در غذا خوردن و آب نوشیدن بسیار ملاحظه کنند مبادا از شدت تشنگی و گرسنگی طعم آب و غذا را ملتفت

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶۱

نشوند و باید هر روز بر سبیل احتیاط قدرقلیلی از معجون مشرود یطوس و یا تریاق الطین و یا تریاق اربعه و مانند آن بخورند تا از اثر همه زهرها ایمن باشند و اگر کسانی باشند که تحصیل این تریاقها ممکن ایشان نشود هر روز صبح بقدر گردوئی کره گاو یا روغن با یک مثقال تخم شلغم بخورند از مضرت همه زهرها ایمن شوند چنانکه نقل کرده‌اند از روفس حکیم که یکی از سلاطین را با سلطان دیگر مخاصمه بود و بعلت بسیاری مارهای گزنده در یکی از منازل عبور لشگر متعذر بود حکیم مزبور عسگر و سپاه سلطان را مامور بخوردن همین روغن و تخم شلغم نمود زهر مارها بآنها اثر نمود و از آن منزل بسلامت عبور نمودند بدانکه بهترین معالجات در باب کسی که ادویه سمی خورده باشد آنست که در حال قی کند پیش از آنکه قوت زهر در بدن پراکنده شود و بقلب رسد

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶۲

به آب نیم گرم و خوردن روغن چندانکه تواند و اگر آب شیبیت یا روغن آمیخته شود بهتر بود و چون قی تمام شود شیر تازه خورند تا مضرت زهر برطرف شود و اگر تخم انجره که کزنا گویند یا روغن گاو بخورند زهر را بقی یا باسهال دفع کند و اگر اضطراب شدید بهم رسد حقه از شیر با روغن باید کرد و نباید گذاشت که خواب رود و آرام گیرد تا مطمئن از دفع زهر نشوند و هرگاه معلوم شود که زهر از جمله زهرهای حار است علاج آن باید بعد از قی به آب سرد و گلاب و کافور و آب گشنیز سبز و لعاب اسفرزه سرد کرده بخورند و بر اعضای رئیسه مثل قلب و کبد و دماغ ضمادهای سرد نبند از قبیل ظحلب یا کافور یا اسفرزه یا آرد جو و مانند آن و دوغ گاو سرد کرده بسیار نافع است و اگر از جمله زهرهائی است که باعث تخدیر و بی‌حسی بدن شود علاجش تریاق فاروق

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶۳

و شراب کهنه با سیر آمیخته یا شراب با تخم نارنج یا با تخم بالنک کوفته است و اگر از جمله زهرهائی است که صورت نوعیه آن ضد صورت نوعیه انسان است علاج آن بمش و دیطوس و تریاقات و پازهر کنند و شراب کهنه خورند و خانه را خوشبوی کنند و هرگاه معلوم گردد که از کدام زهر خورده است علاج خاصه آن زهر را کنند چنانکه ذکر خواهد شد

باب سیم در علاج سمومات خاصه است

اشاره

بدانکه اگر کسی سم الفار خورده باشد که آن را بفارسی مرک موش گویند

علاجش آنست که اول باید بقانونی که در باب علاج زهرها در باب بیست و نهم ذکر کردیم رفتار کند و قی کردن بچیزهای چرب و شیرین و هر ساعت آب عسل گرم کرده دادن و دو مثقال مرمکی در شراب

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶۴

کهنه حل کردن و خوردن و نیم مثقال جدوار نرم سائیده با شراب نوشیدن و اگر احشاء و امعاء را مضرتی رسیده باشد حقه‌های تریاقی کنند از قبیل شیر و روغن و غذاهای چرب خورند و اگر سحج و پیچش در شکم بمهرسد علاج آن بلعاب ریشه خطمی خبازی و بهدانه و بارتنک و تخم ریحان و روغن بادام کنند و تقویت قلب بمعجونات مفرحه قلبیه باید کرد و اگر زیبق و شنجرف خورده باشد علاجش مثل علاج سم الفار است و غذای بسیار چرب باید خوردن و بهترین علاج زیبق آنست که یک مثقال مغز نارجیل دریائی را با نود مثقال شراب گرم کرده بخورند ظاهراً استعمال یک مثقال نارجیل بحری در مشروبات کلیه از سهو کانب

نسخه اول باشد زیرا که قدر شربت نارجیل بحری یک قیراط الی دو قیراط صاحب مخزن ضبط نموده و خودش از سموم قتاله است و خصوصا توضیح کرده که در علاج سموم مقدار

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۶۵

چهار حبه الی پنج حبه آن را سوده بمسموم بخوراند مادامیکه سم در بدن باقی است قی می آورد و اخلاط فاسد سمیه را دفع می کند. و اگر زرنیخ و آهک خورده باشد علاجش آنست که آب گرم یا روغن بخورند و قی کنند یا با شیر به قدری که ممکن است پس از آن حقه بالعاب خبازی و خطمی با روغن باید کرد و اگر در حقه اندکی جدوار داخل کنند عظیم موافق آید و قادر هر حیوانی با شیر خوردن بسی نافع است و انجیر با شیر پخته نیز چنین است و تقویت قلب بشراب یا بمعاجین قلبیه باید کرد و غذاهای چرب و نرم و ملایم از قبیل حریره نشاسته با شیرینی مانند آن بخورند و اگر زنجار خورده باشد و از خوردن وی لرز شدید پدید آید علاجش همچون علاج زرنیخ است که ذکر شد مگر اینکه در اینجا شیرینی بسیار باید داد و در لعابهای حقه جدوار نکنند و ترشی اینجا

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۶۶

جایز نیست و در زرنیخ خورده بعد از دو شبانه روز عیبی ندارد و اگر زاج و شب خورده باشند علاجش آن است که ماء الشعیر با روغن بادام خورند یا شیر الاغ با قرص طباشیر ملین خورند یا کره با شکر خورند یا شربت بنفشه با آب سرد ناشتا خورند و اگر خوردن زاج و شب بعد از حمام و جماع واقع شود منجر باستسقا خواهد شد و اگر تریاک خورده باشند علاجش در اول قی کردن است بروغن و آب نیم گرم یا شیر یا بماء العسل یا حلتیث و پس از قی کردن مشر؟؟؟؟ و دیطوس یا تریاق اربعه خورند و تخم نارنج یا ترنج مقدار یک مثقال کوفته با شراب کهنه بسیار مفید است و همچنین فلفل و سیر و مغز گردو مساوی هم کوفته با قدری کره یا روغن گاو مخلوط کرده بخورند و فلفل و دارچینی و جند بید ستر و زعفران بتنهائی خوردن هریک با شراب کهنه بسیار نافع است و وقتی

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۶۷

یکی از اولاد اکابر تریاک خورده بود بخوردن فلفل با نفت معالجه نمودم و مفید افتاد و مالیدن نفت و روغن قسط بر بدن و بوئیدن جند بید ستر و عطسه آوردن و در جای گرم نشانیدن و نگذاشتن که بخواب رود نیز مفید است و غذاهای شیرین و چرب باید خوردن و اگر جوز مائل خورده باشد علاجش در اول قی کردن است به چیزهائی که در تریاک خورده مذکور شد و بعد از آن خوردن عاقر قرحا و فلفل و دارچینی و تخم نارنج و تخم انجره که کزنه گویند و جند بید ستر و سیر مفید است و پای در آب گرم نهادن و بدن را گرم کردن بخرقه‌های گرم و روغن گردو و روغن قسط و نفت گرم کرده مالیدن سودمند است و غذای چرب و شیرین باید خوردن و اگر بذر البنج یا بیروح الصنم خورده باشد علاجش همچون علاج جوز مائل و تریاک است و اگر شوگران خورده باشد علاجش

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۶۸

در اول حقه کردن است بشراب صرف و بشیر گاو و پس از آن شراب با فلفل یا سیر یا تخم انجره خوردن و یا نعناع و جند بید ستر و حلتیث و حب الغار و تریاق اربعه نافع بود و پوست درخت توت و برک انجره یا شیر یا با روغن پخته بر معده و شکم ضماد نمایند بسی مفید است و غذا بنحوی است که در تریاک خورده مذکور شد اما حیوانات سمی گزنده که سم آنها را اثر تام در بدن است از جمله آنها مار است

بدانکه حکما اختلاف کرده‌اند که آیا سم مار گرم است یا سرد حکمای هند را اعتقاد آن است که زهر مار مطلقا سرد است بعلت تخدیر و خواب آوردن و قلت درد کردن و بچیزهای بسیار گرم معالجه شدن و نزد حکمای یونان و اتباع ایشان آنست که زهر مار

مطلق گرم است در غایت گرمی بعلت تولید حرارت و عفونت در بدن و سرعت نفوذ و احراق آن

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۶۹

علاجش آنست که اول بمحجمه زهر آن را بکشند پس از آن زلو بر آن محل افکنند تا تمام زهر کشیده شود و بعد از آن سیر خام بسیار کوفته با دوغ گاو یا سرکه طلا کرد و از بعضی حکمای دارالمرز مذکور است که شیر خام با شراب خوراندن بسیار مفید است و بی‌نیازکننده از همه علاجه‌ها است همچنین دو مثقال تخم بالنکک یا نارنج کوفته با شراب کهنه خوردن نیز چنین است و خوردن تریاق فاروق و تریاق اربعه و جدوار و پازهر معدنی و طلا کردن برک انجره و پیاز و سیر با شراب یا با سرکه و یا نفت نافع است و کلاغ و مرغ را شکم شکافته بر محل گزیده گذارند سودمند است و گویند شیر گاو زرد بافراط خوردن بسیار نافع است و دیگر عقرب است

بدانکه عقرب سه نوع بود یکی ذنب بسر داشته راه رود و این نیز بانواع مختلف باشد و زهر او سرد

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۰

بود و نوع دیگر پردار بود و آن در شوشتر و حویزه بسیار باشد و زهر این مانند زهر نوع اول است و نوع سوم عقرب جراره بود که در رفتن دم خود را بر زمین کشد و حکمای هند زهر جمیع اقسام عقرب را گرم دانسته‌اند و حکمای یونان سرد دانسته‌اند و حق این است که فعل سموم بالخاصیه است نه بالطبع و چون چنین باشد استدلال کردن درست نیست چنانچه در شرح جوامع تفصیل آن ذکر شده و اله اعلم

علاجش آنست که در اول تدبیر جذب زهر باید کرد بمحجمه و مکیدن بسیار و هر لحظه آب از دهن در افکندن حجام که علاج نیکوئی است و پس از آن سیر با لفل یا نمک یا تخم نارنج یا بالنکک کوفته در سرکه حل کرده بمالند یا عرق شراب و سیر بمالند و خوردن عرق و شراب بعد از خوردن سیر خام بسیار مفید است و اگر بجای شراب نفت خورند و در حمام یا در آفتاب

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۱

نشینند تا عرق کنند و بعد از عرق باز قلیلی شراب یا نفت خورند سخت سودمند باشد و خوردن مثرودیوس و تریاق اربعه و جدوار بسیار مفید است و گویند اگر شخص فندق همراه داشته باشد عقرب و رتیلا او را نگزند و مجرب است دیگر رتیلا است بدانکه جالینوس می‌گوید که رتیلا یازده قسم است و بدترین آنها سیاه گرد شکم و کوچک دهان بود و بر پشت آن نقطهای سفید بود همچون ستاره و از گزیدن مطلق رتیلا درد دل و غثیان و صداع و رعشه پدید آید علاج آن را همچون علاج عقرب گزیده باید کرد از طلا- کردن و جذب زهر نمودن و در حمام بردن و تریاق دادن و آب گرم با شوره طلایه کردن و گویند آب دهن شخص روزه‌دار فوراً درد را ساکن می‌کند خاصه که روزه‌دار حار المزاج هم باشد و گویند ضماد برک توت سیاه بجهت گزیدن رتیلا و سایر هوام بسیار مؤثر

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۲

و فوراً دافع درد است دیگر زنبور است و آن چندین نوع است و بدترین همه آنها آنست که بر حیوانات زهردار و بزهر مرده نشسته باشد و از گزیدن جمله آنها درد صعب و آماس پدید آید و گاهی کعیر و شرا در همه تن حادث شود علاجش آب‌غوره یا سرکه بخاک چکانیدن و بر موضع گزیده مالیدن است و سیر کوفته بستن بر آن موضع هم مفید است و تخم بالنکک کوفته با سرکه مخلوط نموده و گرم کرده ضماد نمایند فی الحال درد را ساکن می‌کند و مجرب است و موضع گزیده را در آب گرم لحظه نگاه داشتن و آنگاه با نمک و سرکه طلا کردن بسیار مفید است و گویند کسی که زبان خود را بدن‌دان بگزد و محکم دارد اگر زنبور کوچک زرد او را بگزد اثر نگنند و مجرب است

علاج گزیدن سگ دیوانه و گربه و شغال و گرگ دیوانه

اولا باید که جراحت را نگذارند ملتئم و درست

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۳

شود تا چهل روز و بحجامت و زلو زهر آن را بکشند و زخم را فراخ کنند بدواهای تند و سوزنده و طلا و ضمادی که در علاج مار و عقرب گزیده مذکور شد بکار برند و مثرودیطوس و تریاق اربعه بخوراند و سیر کوفته با شراب آمیخته خورند و اگر در روز اول یا دوم محل زخم را داغ کنند بغایت نیکو بود و از آب ترسیدن ایمن شود و اگر دموی مزاج باشد فصد کردن بغایت مناسب است بشرطی که نگذارند که نظر او بر آن خون افتد خاصه اگر چند روز بر آن گذشته باشد و بهر دو سه روز یک مرتبه مسهل سودا باید داد و طبیعت را نرم و لین باید داشت و گاهگاهی حقه از روغن زیتون و آب برک چغندر و شکر سرخ باید کرد و غذاهای لطیف ملین که در او سیر و پیاز باشد باید داد و گویند اگر جگر همان سک را کباب کرده بخورند فی الفور رفع ناخوشی می کند صفت حب مسهل

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۴

بگیرند پوست حلبله کابلی دو مثقال و افیمون یک مثقال نیم و نمک هندی نیم مثقال و بسفایج یک مثقال و تربد مجفف یک مثقال و غاریقون یک مثقال و نیم و خربق سیاه دو مثقال جمله را نرم کوفته حب کنند و قدر شربت آن دو مثقال و باید دانست که تا یقین نکنند که زهر بیرون کشیده نشده مسهل نشاید خوردن و چون رو بخوبی آرد ریاضت معتدل باید کشیدن و اگر از آب ترسیده باشد حبله باید کرد تا آب داده شود خاصه با شراب ممزوج شود و لیکن بهمه حال دهان جراحت را گشاده باید داشت بمرهمی که صفتش ذکر خواهد شد اگر یقین داشته باشد که سک دیوانه است اما طریقه امتحان که آیا سک دیوانه است یا نه بگیرند چیز خوردنی و بر جراحت نهند پس پیش مرغ اندازند اگر مرغ آن را نخورد و باز گردد یا بخورد و بمیرد آن سک دیوانه بوده است و همچنین پاره نان

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۵

بگیرند و بدان چرک و ریم زخم آلوده کنند و در پیش سک غیر دیوانه اندازند اگر سک بخورد بدانند دیوانه نبوده است و اگر نخورد دیوانه بوده است

مرهمی که زخم را نگذارد ملتئم شود بگیرند رفت نود مثقال جاو شیر بیست مثقال در سرکه حل کرده زفت را با وی بیامیزند و بکار برند و سیر و پیاز و تخم تره تیزک مساوی پخته مرهم ساخته بکار برند

پایان

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۶

لغات مشگله کتاب

لغت معنی

صدغین شقیقه‌ها

طلا کردن مالیدن

رادع مانع

دانک ۴ نخود

قفا پشت

منخر لوله بینی
 عفص مازو گهگیری
 تر طعام تر چلو
 حقنه تنقیه
 مضمینه روشن
 رمد چشم درد
 دوشاب شیره انگور
 منقرح چرک دار
 ساخته؟؟؟

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۷۷

لغت معنی

میعه یابسه صمغ خشک است
 قسط ریشه است تلخ و شیرین دارد
 شونیز؟؟؟ سیاه دانه است
 حلیث آتقوزه

روغن سوسن مراد روغن اریسا
 حجامت یابس بادکش معروف است
 جفت بلوط پوست بلوط

حب النيل تخم نیلوفر
 حبه الخضراه میوه درخت سقز
 جلغوزه بار درخت کاج

کعیر خارش

زحیر نوع اسهال

برء الساعه (بهبود آنی)، ص: ۷۸

فهرست مندرجات کتاب برء الساعه

یک نسخه کامل از دستورات بهداشتی آقای دکتر حکیم باشی

باب اول / صفحه / ۱۲ / در علاج درد سر است

باب دوم / صفحه / ۱۵ / در علاج درد شقیقه است

باب سوم / صفحه / ۱۶ / در علاج صرع است

باب چهارم / صفحه / ۱۷ / در علاج زکام و نزله است

باب پنجم / صفحه / ۲۱ / در علاج درد چشم است

باب ششم / صفحه / ۲۴ / در علاج درد دندان است

باب هفتم / صفحه / ۲۵ / در تدبیر کردن دندان که بدون کلبتین باسانی کنده شود

باب هشتم / صفحه / ۲۶ / در بوی بد دهان است

باب نهم / صفحه / ۲۷ / در علاج خناق و ذبحه است

باب دهم / صفحه / ۲۸ / در چسبیدن زلوست بحلق

باب یازدهم / صفحه / ۲۹ / در امراض گوش است

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۷۹

باب دوازدهم / صفحه / ۳۰ / در علاج خون آمدن از بینی است

باب سیزدهم / صفحه / ۳۲ / در قولنج لیلاوسی است

باب چهاردهم / صفحه / ۳۴ / در معالجه زحیر است

باب پانزدهم / صفحه / ۳۵ / در علاج اسهال معدی است

باب شانزدهم / صفحه / ۳۶ / در علاج خروج مقعده است

باب هفدهم / صفحه / ۳۷ / در علاج بواسیر است

باب هجدهم / صفحه / ۴۱ / در علاج نواصیر است

باب نوزدهم / صفحه / ۴۲ / در عرق النسا و وجع و رک است

باب بیستم / صفحه / ۴۴ / در علاج جرب است

باب بیست و یکم / صفحه / ۴۷ / در خارش دست و پا و اعضا است

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۸۰

باب بیست و دوم / صفحه / ۴۸ / در علاج سوختگی آتش است

باب بیست و سوم / صفحه / ۴۹ / در علاج کسی است که او را بچوب یا چیز دیگر زده باشند

باب بیست و چهارم / صفحه / ۵۰ / در علاج خستگی و تعب که از ریاضت و سواری بهم رسیده باشد

باب بیست و پنجم / صفحه / ۵۲ / در تدبیر حفظ کردن موی از سفید شدن

باب بیست و ششم / صفحه / ۵۳ / در تدبیر رفع و ستردن موی است بی‌نوره

باب بیست و هفتم / صفحه / ۵۵ / در گند بغل و گند عرق است

باب بیست و هشتم / صفحه / ۵۷ / در تدبیر رفع لاغری مفرط است

باب بیست و نهم / صفحه / ۶۰ / در بیان احتیاط

برء الساعة (بهبود آنی)، ص: ۸۱

[۱]

[۱] رازی،

محمد بن زکریا - مترجم: شریف تنکابنی، احمد، برء الساعة (بهبود آنی)، جلد، چاپخانه جاوید - اصفهان، چاپ: اول، ۱۳۳۳

درباره مرکز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیفزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار- ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل بیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیت های گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۵۲۴۰۲۳۵)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند

مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
 ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال
 دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان
 تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:
www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳-۲۳۵۷۰۲۳ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور
 کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده ولی
 جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل
 و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق
 روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱
 ۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید
 ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده
 است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار
 شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است،
 هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی
 اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از
 پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال،
 خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رها کردن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی
 همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش
 از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند
 آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

